

SPRIEVODCA INTEGRÁCIOU V ZÁKLADNÝCH ŠKOLÁCH

...na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu

Každé dieťa má právo na kvalitné, bezplatné základné vzdelávanie bez diskriminácie na základe rovnakých príležitostí v spoločnosti, v ktorom žije a nesmie byť vylúčené zo všeobecného systému vzdelávania ([Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím](#), čl. 7, ods. 2; čl. 24; čl. 30, ods. 5d, [Dohovor o právach dieťaťa](#), čl. 3.1; čl. 23 a 28, porov. aj [POP 2018/2019](#), bod. 1.6.13.7, [Štátna školská inšpekcia](#), ďalej len ŠŠI, 2018). Starostlivosť o všetkých žiakov a ich najlepší záujem s osobitným zreteľom na žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej len ŠVVP) musí byť primárnym zámerom všetkých aktérov školy vrátane rodičov (porov. aj [zákon o rodine](#), článok I.1).

Aktuálne vzdelávanie žiaka so ŠVVP by malo postupne smerovať k zabezpečeniu podpory potrieb všetkých aktérov školy tak, aby sa vzdelávanie žiaka stalo komplexným procesom učenia a socializácie so zameraním na rozvoj osobnosti v súlade s jeho predpokladmi stať sa harmonickou osobnosťou (§2 f, g [školského zákona](#)). Inkluzívne vzdelávanie, ako ho bližšie opisuje aj príloha 2, je cieľom reformy vzdelávania a k nej smerujú naše čiastkové ciele v dočasnom stave „integrácie“.

Tento materiál sumarizuje na jednom mieste základné legislatívne, filozofické a praktické usmernenia, ktoré môžu školám pomôcť lepšie realizovať vzdelávanie formou integrácie žiakov so ŠVVP (ďalej len integrácia) smerom k postupnej inkluzívnej edukácii, ku ktorej sa Slovenská republika hlási a zaväzuje napr. v [Programovom vyhlásení vlády 2016](#) (ale aj v [Národnom programe rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020; POP 2018/2019](#) v bode 1.6.4.3) či v medzinárodných dokumentoch ([UNESCO](#), 2009). Uvedený sprievodca vychádza z [Metodického materiálu](#) ŠŠI k školskej integrácii (2018), z bežných legislatívnych textov, z [Indexu inklúzie](#) (2002), konceptu [Učiaceho sa Slovenska](#) (2018) a predpokladá ďalšie rozpracovanie v materiáli Stratégia postupného rozvoja inkluzívneho vzdelávania na Slovensku ako súčasť [Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania](#) (2018). Jeho cieľom je ponúknuť prehľad, usmerniť a doplniť osobitosti procesu integrácie vo vzťahu k špecifikám [vzdelávacích programov](#) pre žiakov so zdravotným znevýhodnením a všeobecným intelektovým nadaním (ďalej len VP, ŠPÚ, 2016, 2017). Je impulzom k prechodu od živej integrácie ku vybudovaniu inkluzívnej kultúry na školách.

1 Predchádzanie rizikám a prevencia na školách

Včasná depistáž a prevencia vzniku a rozvoja porúch zdravia, vývinu a správania u žiakov v rámci výchovy a vzdelávania musia patriť k najdôležitejším úlohám školy. Zabezpečenie štandardnej služby školského psychológa, špeciálneho pedagóga, liečebného pedagóga a iných je mimoriadne návratná investícia. Znižuje riziká vzniku sociálno-patologických javov, šikanovanie, kriminalitu, extrémizmus, predčasné ukončenie školskej dochádzky a zvyšuje wellbeing, spoluprácu, výsledky v medzinárodných testovaniach a uplatnenie na trhu práce a pod. ([Správa o stave včasnej intervencie na Slovensku](#), 2018, Správy OECD, [2013](#), [2012](#), [2010](#), [RAN](#), 2015, [UNESCO](#), 2016, štúdie [SAHA](#), 2016; [HBSC](#), 2014; [IVP](#), 2018; [VÚDPaP](#), 2016)

Kľúčovú úlohu v týchto aktivitách zohráva **tím odborníkov**, ktorý je nevyhnutným predpokladom pre fungovanie integrácie a jej posun smerom k inklúzii ([Správa o stave a úrovni integrácie](#), [Metodický materiál ŠŠI](#), 2018; [Opatrenia na podporu menej úspešných žiakov](#), ŠŠI, 2018; [POP 2018/2019](#)).

Pred zaškolením dieťaťa je veľmi dôležitá súčinnosť a spolupráca zákonných zástupcov (ďalej len rodič), centier a materských škôl (ďalej len MŠ) so základnými školami (ďalej len ZŠ). V neskoršej fáze to môže znížiť nielen počet integrovaných žiakov, ale najmä zmierniť riziko ťažšej adaptácie dieťaťa so ŠVVP v základnej škole. Je dôležité poučiť rodičov, aby poskytli škole všetky potrebné údaje o zdravotnom a psychickom stave žiaka (§ [144, ods. 7 písmeno d školského zákona](#)), nakoľko škola tieto údaje získava a spracováva na základe § [11 ods. 6 školského zákona](#). V prípade zdravotného obmedzenia môže triedny učiteľ/odborný zamestnanec navštíviť rodinu aj v domácom prostredí žiaka a ešte pred nástupom do školy pomenovať potreby žiaka i rodiny, vyjasniť si vzájomné očakávania. Odborný tím navrhne potrebné úpravy, pomôcky, bude hľadať

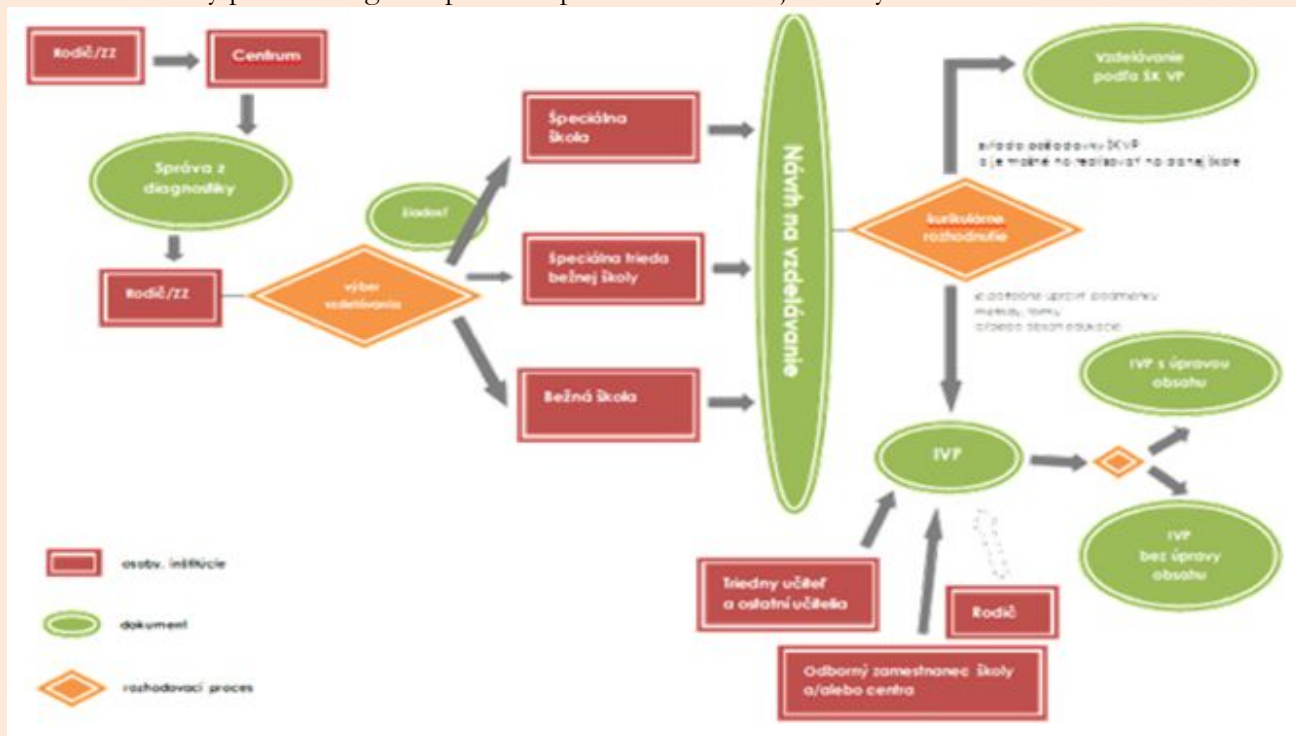
optimálne riešenia, príp. podľa potreby sa podá aj žiadosť o asistenta (do 24. mája roku predchádzajúceho nástupu dieťaťa do školy). Príprava triedneho učiteľa a citlivá komunikácia s ostatnými žiakmi i rodičmi je v začiatku úplne zásadná, rovnako ako vytváranie prijímajúcej klímy a bezpečného prostredia pre všetkých žiakov.

Je vhodné ponúkať tréningy fonematického uvedomovania, programy rozvoja grafomotoriky, rozvoja pozornosti, artefietiku a iné preventívne programy a to individuálne, alebo pre celé triedy. Dôležité sú depistáže a včasné identifikovanie čiastkových deficitov a ich podchytenie. Odborný tím ponúka poradenstvo aj vyučujúcim a rodičom a navrhuje opatrenia pri predchádzaní ťažkostiam žiakov. Podľa ŠŠI sa ako najúčinnnejšie opatrenia pre podporu detí v riziku osvedčilo zriadenie nultého ročníka, sústavné diagnostické pozorovanie, uplatňovanie inovatívnych vyučovacích metód a tréningového programu na podporu motorických zručností a pozornosti žiakov, aplikovanie celodenného systému starostlivosti o žiakov, podpora asistentov učiteľa, aktívna práca funkčných odborných tímov, zapájanie žiakov do mimoškolských aktivít, vzdelávanie aktérov školy v oblasti inkluzívneho vzdelávania a i. ([Opatrenia na podporu menej úspešných žiakov](#), [Metodický materiál ŠŠI](#), 2018.)

Ak by škola aj napriek intervencií a prevencii usúdila, že niektorý žiak nenapreduje pri bežnej podpore, triedny učiteľ odporučí rodičovi navštíviť Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie alebo Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva, ktoré sú zaradené do siete škôl a školských zariadení (ďalej len centrum). Ak tak už bolo urobené v predškolskom veku a žiak má určenú diagnózu, v záujme žiaka sa zväži odporúčanie na zmenu formy vzdelávania (integrácia v bežnej triede, špeciálna trieda alebo špeciálna škola podľa §94 ods. 1 školského zákona). Rodič s akoukoľvek zmenou formy vzdelávania musí súhlasiť (§ 29 ods. 10 a § 108 školského zákona). V prípade sporu môže o veci rozhodnúť i súd[1], nakoľko záujem dieťaťa musí byť na prvom mieste, pričom pre dieťa je vždy najlepšie, keď sa dospelí dokážu dohodnúť.

2 Formálny proces integrácie a dokumentácia

Formálny proces integrácie prebieha podľa nasledovnej schémy a krokov.

- Ak ide o žiaka, ktorého ŠVVP sú identifikované pred nástupom do ZŠ, je nevyhnutné, aby rodič, ktorý je dlhodobo sprevádzaný centrom, inicioval s daným centrom dostatočne včas prípravu pôdy pre proces integrácie v ZŠ. Ak nastane identifikácia žiaka pri zápise alebo počas školskej dochádzky, rodič navštívi centrum v súčinnosti so školou, ktorá pripraví pre centrum aj svoje pozorovania.

- Po absolvovaní vyšetrenia sa škola i rodič riadia závermi vyšetrenia. Pri diagnostikovaní ŠVVP a odporúčaní formy vzdelávania rodič podá žiadosť o integráciu žiaka (podáva sa iba raz, nie každý rok znova) a priloží príslušné správy.
- Škola sa oboznámi so závermi správ a prerokuje potreby žiaka aj v pedagogickej rade. Riaditeľ nedáva súhlas ani rozhodnutie o zmene formy vzdelávania. Žiak má po žiadosti rodiča a potvrdení ŠVVP zo strany centra právo na integráciu, pričom úlohou školy je v spoločnej súčinnosti s rodičom a centrom vytvoriť podmienky. Riaditeľ školy nemôže odmietnuť prijať a vzdelávať žiaka s diagnostikovanými ŠVVP, ktorý do tejto školy patrí podľa bydliska ([§ 20, ods. 5, školského zákona](#)). Škola resp. určený zamestnanec vyplní tlačivo [Návrh na vzdelávanie žiaka so ŠVVP](#), kde sa uvedie dátum prerokovania na pedagogickej rade a rodič je poučený o všetkých právach a povinnostiach spojených s integráciou. Moment podpisovania návrhu je určite dôležitým medzníkom úzkej spolupráce medzi rodičom a ostatnými aktérmi školy pri podpore dieťaťa so ŠVVP.
- Druhá časť záznamu o *prehodnotení návrhu na zmenu formy vzdelávania žiaka* sa vyplňa iba pri ukončení integrácie alebo prechode z integrácie do špeciálnej triedy/školy či naopak. Ináč sa daná časť nevyplňa. Prehodnotenie musí byť potvrdené centrom a so súhlasom rodiča.
- Následne po uplynutí času, potrebného na ďalšie pozorovania žiaka, oboznámenie všetkých aktérov s potrebami žiaka a po spoločnom hľadaní ciest pre jeho najlepšiu podporu, triedny učiteľ podľa potreby spolu s odbornými zamestnancami vypracuje individuálny vzdelávací program (ďalej len IVP).
- Žiak so ŠVVP v školskej integrácii postupuje podľa Školského vzdelávacieho programu (ďalej len ŠkVP) príslušnej školy (vrátane učebných plánov, ak nie je centrom určené inak). V ŠkVP sú uvedené podmienky, personálne, materiálne a organizačné zabezpečenie príslušnej školy pre zabezpečenie vzdelávania všetkých žiakov, čo je veľký priestor na budovanie inkluzívnej kultúry. Ak si špeciálne potreby žiaka vyžadujú úpravy oproti ŠkVP školy, škola mu na základe odporúčania centra vypracuje IVP a žiak postupuje podľa upravených podmienok.
- Počet žiakov so ŠVVP v jednej triede nie je obmedzený, dodržaný musí byť iba najvyšší možný počet žiakov v triede. Je však nevyhnutné, aby riaditeľ prispôbil počet žiakov potrebám celej triedy.
- Integrácia môže byť aj zo špeciálnej školy alebo triedy do bežnej školy - a môže byť aj veľmi prospešná. Ak teda centrum vníma žiaka ako pripraveného na integráciu do bežnej triedy ZŠ, vydá odporúčanie na vzdelávanie formou integrácie. Mimoriadne dôležité je, aby tento proces bol veľmi citlivý. Postupným prechádzaním, kratšími pobytmi, čiastočnou až úplnou participáciou v novej triede, v nových podmienkach je potrebné nastaviť integráciu v najlepších prospech žiaka so ŠVVP a ostatných žiakov triedy i všetkých aktérov školy.

3 Individuálny vzdelávací program (IVP)

Individuálny vzdelávací program je štandardnou súčasťou podmienok vzdelávania žiakov so ŠVVP v školskej integrácii ([Inovovaný štátny vzdelávací program](#), 2015, s. 15). Školám sa odporúča vypracovávať v integrácii IVP, ak je to potrebné ([Dodatok k VP č. 2](#)), t.j. ak žiak potrebuje nejaké špecifické úpravy oproti ŠkVP školy. Podľa [Správy o stave a úrovni integrácie a Metodického materiálu ŠŠI](#) (2018) najčastejšími nedostatkami IVP bývajú formalizmus, nedostatočné stanovené ciele, nezpracovanie odporúčaní centier. Ďalšími problémami na úrovni škôl býva nedostatočný počet odborných zamestnancov a vysoký počet žiakov so ŠVVP v triedach, čo komplikuje uplatňovanie individuálneho prístupu. Základné princípy a zásady tvorby IVP sú nasledovné:

- IVP **vypracúva** triedny učiteľ a školský špeciálny pedagóg v spolupráci s ostatnými vyučujúcimi, odborným tímom školy a v súlade s odporúčaniami centra po podpísaní [Návrhu na vzdelávanie](#). Vypracovanie vyžaduje dostatočný časový priestor pozorovania a nastavenia podmienok (cca. 30-60 dní príp. podľa situácie a ťažkostí žiaka, napr. u žiaka s pervazívnou vývinovou poruchou to môže trvať dlhšie, kým sa nastavia optimálne podmienky).

- Pre zvyšovanie kvality fungovania integrácie na ceste k inklúzii nestačí iba oboznámiť rodiča žiaka s IVP, ale je potrebné ho do tvorby a procesu IVP aj aktívne **zapojiť** a spolupracovať s ním. Rovnako tak môže byť dôležité citlivo komunikovať IVP aj so samotným **žiakom** i triedou (podľa veku) ako prostriedok podpory procesu rastu, vlastnej snahy, slobody a zodpovednosti.
- IVP sa môže **priebežne kedykoľvek upravovať** (napr. aj emailom, cez edupage, formou zápisníc zo stretnutí a pod.) podľa aktuálnych potrieb žiaka s konsenzuálnym súhlasom a informovaním všetkých aktérov (rodiča i ostatných učiteľov). Nie je potrebné, aby sa IVP vytváral nanovo každý školský rok, má sa aktualizovať, ak sa zmenia ŠVVP. Prax ukazuje ako je dôležité nanovo vypracovať IVP napr. pri prechode na II. stupeň, pri zmene školy a i.
- IVP **zohľadňuje** aktuálnu vzdelávaciu situáciu žiaka, jeho zdroje, potenciál a špecifiká, pomenúva potrebné podporné a terapeuticko-výchovné opatrenia, vychádza z usmernení centier, zo samotných princípov a obsahu príslušných VP, určuje dosiahnuteľné ciele vzdelávania žiaka tak, aby jeho pokroky bolo možné priebežne kontrolovať. Dôležité je, aby sa nekládli limity, ale hľadali sa možnosti, ako podporiť účasť na dianí v triede a rozvíjaní zdrojov dieťaťa.
- **Vzhľad, formu a obsah IVP neurčuje** žiaden všeobecne záväzný predpis aj preto, že IVP má odrážať jedinečnosť potrieb žiaka. IVP bude v konečnom dôsledku vždy iba písomný dokument a nikdy nebude odrážať celú dynamiku podpory žiaka. Vždy treba mať na zreteli, že najdôležitejšie je to, čo sa skutočne pre žiaka robí („žitie IVP“), čo sa dá vidieť i skontrolovať aj na spokojnosti žiaka, spolužiakov, učiteľa a rodiča. V prílohovej časti je aj možná ukážka formy IVP.
- **Kontrola** IVP musí byť zabezpečená predovšetkým poradenským centrom, ktoré integráciu odporučilo. Môžeme odporúčať aspoň raz ročne osobnú návštevu poradenských pracovníkov v škole a sledovanie zapracovania poradenských odporúčaní školou. Ak integrácia zlyháva, je vhodné, ak centrum v prípade zistených nedostatkov aj písomne upozorní riaditeľa, zriaďovateľa, príp. aj ŠŠI alebo sociálnu kuratelu.
- Žiak so ŠVVP sa v rámci vyučovania môže zúčastňovať odborných logopedických, liečebno-či špeciálno-pedagogických a psychologických intervencií (alebo predmetov) s prihliadnutím na rozvrh, ŠkVP a aktuálne podmienky školy ([Inovovaný štátny vzdelávací program](#), 2015, s. 16), pričom môže ísť o individuálnu, skupinovú či celotriednu inkluzívnu podporu v rámci vyučovania či v mimoškolských aktivitách (napr. v rámci preventívnych, depistážnych programov, diferencovaného vyučovania, školy v prírode, práce asistenta učiteľa či odborného zamestnanca a pod.). Konkrétne počty hodín intervencií a ich organizácia sa stanovujú individuálne v súčinnosti všetkých aktérov.
- Evidencia podpory žiaka so ŠVVP sa uvádza v IVP a podľa dohody s riaditeľom, napr. aj formou ročného plánu, hodnotiacej správy, či v osobitných záznamoch o odbornej činnosti jednotlivých zamestnancov.
- Spoločná inkluzívna práca a podpora od odborného a pedagogického zamestnanca či asistenta priamo v triede má byť veľmi citlivo smerovaná od individuálnej podpory žiaka so ŠVVP, cez adaptáciu, integráciu, skupinovú prácu, socializáciu až k súbežnej inkluzívnej podpore všetkých žiakov v celej triede. Ak predpokladáme inkluzívne smerovanie, tak špecifická podpora a služby žiakovi v integrácii sa vyvíjajú a môžu byť postupne poskytované formou občasnej konzultácie so žiakom, učiteľmi, rodičom, formou supervízie a mentoringu učiteľa či rodiča, formou kontroly pokrokov, priebežného hodnotenia žiaka. Napr. v 1. ročníku, v 5. ročníku pri prechode na II. stupeň, v 7. ročníku v puberte, počas rozvodu, či traumy, kedy naopak môže byť podpora akútnejšia a intenzívnejšia, alebo v iných obdobiach zase menej intenzívna.
- **Hodnotenie** integrovaného (ale aj každého) žiaka je treba nastaviť vždy veľmi citlivo a individualizovane, čo umožňuje pomerne široko aj [Metodický pokyn](#) na hodnotenie 22/2011 a jeho príloha. Stále viac je potrebné viesť žiakov aj k sebahodnoteniu a využívať formatívne hodnotenie. U žiaka so ŠVVP prebieha aj v súčinnosti s centrom (podľa [MP 22/2011](#)), odbornými zamestnancami školy, triednym učiteľom a pedagogickou radou. Všeobecné

princípy by mali byť stanovené aj v ŠkVP školy, špecifické podmienky v IVP. Cieľom je, aby dieťa postupne nepotrebovalo špecifickú podporu v hodnotení, príp. aby bola individualizovaná podpora poskytovaná všetkým žiakom, pričom je dôležité, aby žiak so ŠVVP nebol hodnotením viditeľne zvyhodňovaný a segregovaný.

- Hodnotenie žiaka (vzdelávaného podľa IVP) sa uskutočňuje vzhľadom na jeho vlastný progres, nie v porovnaní s ostatnými žiakmi. Žiak nemá opakovať ročník z tých vyučovacích predmetov, v ktorých je jeho neúspech dôsledkom jeho diagnózy. Podobne aj v prípade zníženej známky zo správania u žiakov s príslušnou diagnózou (napr. Aspergerov syndróm, ADHD, poruchy správania, autizmom a pod.). Malo by to byť skôr výnimkou, ale ak sa to javí ako nevyhnutné, je potrebné dostatočne včas a dôkladne veci preukázať, urobiť všetky preventívne a podporné opatrenia. Za veľmi špecifických a dobre podchytených opatrení je možné žiaka nechať opakovať ročník, či znížiť známku zo správania, ale je potrebné vždy myslieť na ďalší podporný servis a využívať toto opatrenie skutočne zriedkavo (upozorňujú na to neustále aj štatistiky [OECD](#) (2012) [Učiace sa Slovensko](#), 2018, s. 19, či [NPRV](#), 2018, s. 51). Takýmto krokom však predchádza aj predošlé odborné posúdenie a vyjadrenie z centra a konzultácia s rodičom (Metodického pokynu 22/2011, čl. 2, ods. 1e; čl. 9, ods. 4, príloha číslo 2 k MP, ods. 1, porov. aj [Metodický materiál ŠŠI](#), 2018, s. 25 a s. 56). Ak dieťa zlyháva v danom predmete či v správaní v dôsledku ŠVVP, treba upraviť IVP tak, aby ho žiak zvládol aj s navrhnutými riešeniami ďalšieho postupu, voľby povolania a podpory žiaka.
- Na vysvedčení i vo výkazoch sa uvádzajú doložky v súlade s Metodickým pokynom na hodnotenie ohľadne IVP (čl. 4 ods. 16 a 20 a v prílohe č.2, ods. 22), príp. aj iné skutočnosti, úprava rozsahu učiva, oslobodenie z jednotlivých predmetov, vzdelávanie žiaka podľa variantu A/B/C a pod. V doložke vysvedčenia je tiež možné aj stručne uviesť žiakovi krátke slovné hodnotenie o jeho pokrokoch a práci počas roka (čl. 4, ods. 16, [MP 22/2011](#)).
- Na žiadosť rodiča, ak je to v záujme žiaka a ostatných účastníkov vzdelávania (napr. žiaka s Aspergerovým syndrómom, ADHD a i.) a ak si to vyžadujú dočasné okolnosti možno v rámci IVP upraviť dochádzku žiaka do školy podľa [§ 26 ods. 2 školského zákona](#) individuálnym učebným plánom v niektorých predmetoch alebo v určitom období, pričom nie je nevyhnutné žiaka oslobodiť od povinnosti dochádzať do školy na základe [§ 24 ods. 2 písm. a\) školského zákona](#). (1.6.13.11, [POP 2018/2019](#)). Celý tento proces má mať inkluzívny charakter od menšej participácie postupne k väčšej (vychádzajúc aj z [metodického materiálu ŠŠI](#), 2018). Určite by to nemalo viesť k dlhodobej neprítomnosti žiaka na vyučovaní a k nútenému domácomu vzdelávaniu. Čiastočné oslobodenie má byť v úzkej spolupráci s centrom, na žiadosť rodiča a má smerovať k podpore žiaka a tréningu *soft skills* pre lepšie zvládanie účasti na vyučovaní.
- Ak žiakovi jeho zdravotný stav neumožňuje vzdelávať sa v škole (napr. ležiaci pacient a pod.), tá mu zabezpečí cez status individuálneho vzdelávania ([§ 24 ods. 13 školského zákona](#)) aspoň 2 hodiny týždenne účasť na vzdelávaní, napr. vysielaním pedagóga do rodiny. V prípadoch dlhodobejších oslobodení je potrebné, aby určený pedagóg predkladal polročné správy o stave napredovania žiaka, pričom správa je podkladom na pedagogickú radu pre uzavretie klasifikácie. V takomto prípade sa nerealizujú komisionálne skúšky.
- Úpravy obsahu alebo rozsahu učiva nie je nutné v IVP rozpisovať tak, že sa kopírujú celé učebné osnovy predmetu každý rok. Stačí iba uviesť zmeny (cieľov, obsahu, výkonu) oproti ŠkVP školy. Stručnosť a flexibilita je veľmi dôležitá. IVP by mal skôr upozorniť v ktorých predmetoch, a ktoré typy zručností sú oslabené alebo naopak nadpriemerne rozvinuté a akým spôsobom sa úpravy vykonajú (či vynechaním niektorých tematických celkov, učív, alebo ich zjednodušením na základné informácie z daného učiva, alebo - v prípade nadaných žiakov - rozšírením, obohatením alebo akceleráciou učiva). Je na priebežnom sledovaní odborných zamestnancov a predmetových učiteľov, aby vedeli odhadnúť, čo žiak zvládne, v akej kvantite a kvalite, čo sa môže v priebehu času aj meniť i zlepšovať. Učiteľ by mal byť preto schopný spolu s rodičom, žiakom, odborným zamestnancom i centrom úpravy obsahu či rozsahu učiva

flexibilne zvažovať, a tak to uviesť aj do IVP a po nejakej dobe to vyhodnotiť a nastaviť ďalšie smerovanie.

- Oslobodenie od predmetu druhého cudzieho jazyka vychádza z možností žiaka a dohody školy, rodiča a centra. Môže sa prípadne predmetu zúčastňovať, ale nebude klasifikovaný (čl. 4, ods. 13 [MP 22/2011](#)). Oslobodenie od druhého cudzieho jazyka u integrovaných žiakov, príp. od iných predmetov v súvislosti s ich ZZ (napr. TSV) sa riadi rozhodnutím riaditeľa (na základe §5 ods. 3e [zákona 596/2003](#)) a súhlasom, resp. žiadosťou rodiča s odporúčaním centra alebo obvodného lekára podľa príčiny znevýhodnenia. Akékoľvek úpravy treba realizovať s ohľadom na ďalší kariérový rast žiaka a výber strednej školy (ďalej len SŠ).
- Z pokynov k Testovaniu 9 ([2018/2019](#)) vyplýva, že žiaci so ŠVVP pri testovaní môžu používať kompenzačné pomôcky, vrátane vzorcovníkov, PC, kalkulačiek, slovníkov, príp. iných pomôcok, čo ale rovnako predpokladá, že ich žiaci používajú aj počas celej školskej dochádzky, čiže bežne na vyučovacích hodinách, či písomkách.

4 Aktéri integrácie

Školu tvoria jednotliví aktéri vo vnútri jej organizmu, kde každý má svoju nezastupiteľnú a rovnocennú úlohu. Inkluzívny školský tím dospelých, ktorého neoddeliteľnou súčasťou sú rodičia, tvorí prostredie okolo žiaka, ktorého funkčnosť je najlepším predpokladom jeho podpory.

Školy akéhokoľvek typu (bežná, špeciálna) musia pri rešpektovaní voľby rodiča na základe záujmov žiaka poskytnúť kvalitné podmienky vzdelávania. Pri podpore všetkých žiakov na ceste inkluzívneho vzdelávania je potrebné vytvárať inkluzívne tímy zložené z pedagogických a odborných zamestnancov ([POP 2018/2019](#) v bode 1.6.4.3), či vytvárať spolupracujúcu a participatívnu klímu. Odborný tím ako užšia skupina zamestnancov na škole tvorí školský psychológ, školský špeciálny, liečebný, sociálny pedagóg a logopéd. Nasledujúca schéma ukazuje úlohu jednotlivých aktérov inkluzívnej školy pri pomoci žiakom.

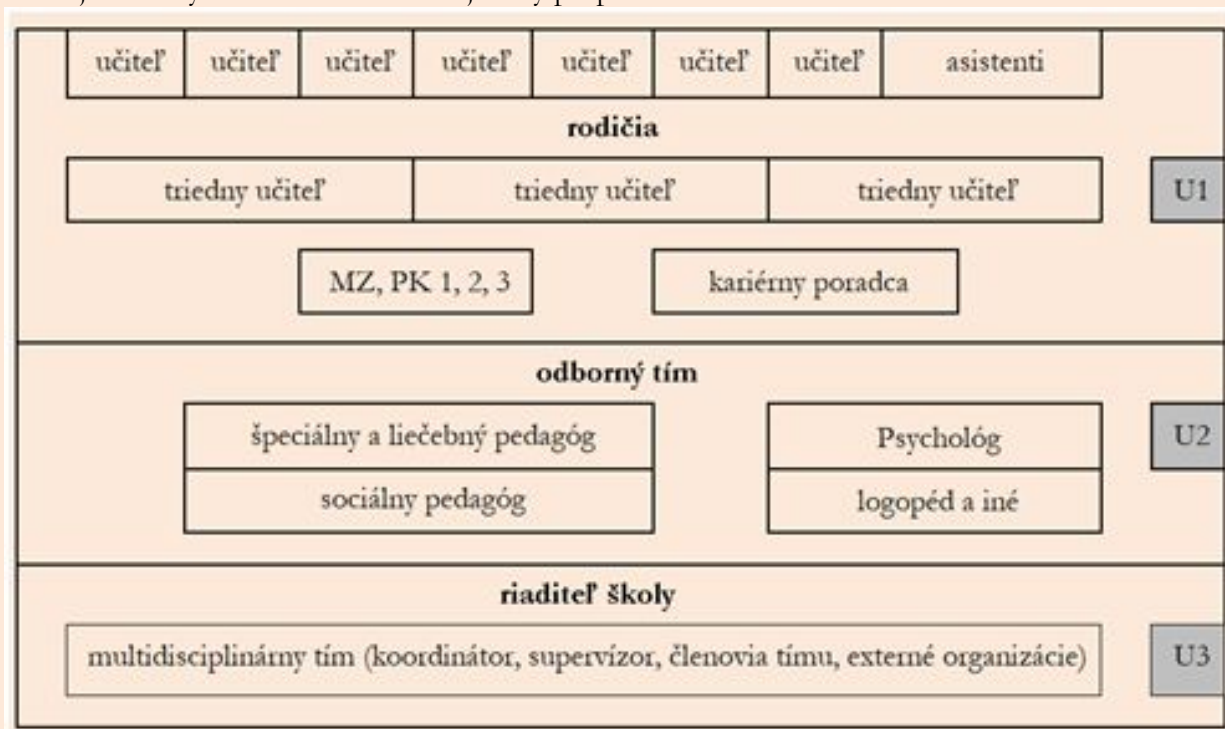

Schéma trojstupeňovej pomoci pri riešení výchovno-vzdelávacích problémov v škole (voľne podľa [Učiaceho sa Slovenska](#), 2018)

Schéma predstavuje názorné úrovne (U1 – U3) riešenia problémov a podpory pri práci so žiakmi, rodinou, triedou subsidiárne, systematicky a čo najbližšie k žiakovi. V ideálnom stave odborní zamestnanci vzdelávajú a pracujú viac s rodičmi a učiteľmi a budujú participatívnu a subsidiárnu kultúru školy na úrovni spolupráce všetkých aktérov. V našich prípadoch zväčša ešte odborný tím viac zasahuje a rieši priamo na 1. úrovni. Jednotlivé úrovne predstavujú:

- **U1** (úroveň 1) - bežná podpora a práca učiteľov s podporou asistenta na hodine i cez prestávky, riešenie problémov triednymi učiteľmi, komunikácia s rodičmi. Centrom tejto úrovne je triedny učiteľ s rodičom ako najdôležitejšie vzťahové osoby v škole okolo dieťaťa. V postupnosti riešenia problémov môže podľa typu problému napomôcť k riešeniu aj vedúci niektorej predmetovej komisie na II. stupni, či metodické združenie na I. stupni. Kariérový poradca pomáha predovšetkým pri podpore prestupu na vyšší stupeň vzdelávania a pomáha zladovať IVP žiaka a smerovania jeho ďalšieho kariérového vývinu. Na prvej úrovni je možné riešiť väčšinu problémov v škole, hoci už na tejto úrovni v rámci prevencie má aktívne pôsobiť napríklad školský psychológ, a to podpornými programami, aktivitami, sústreďeniami, akciami – v úzkej spolupráci s triednymi učiteľmi, členmi odborného tímu v preventívnej práci a identifikácií rizík a zdrojov žiakov.
- **U2** - špecifická intervencia a pomoc deťom v riziku – učenia a správania. Žiaci pravidelne ohrození neúspechom alebo emočnými ťažkosťami vyžadujú dlhodobejšiu a odbornú starostlivosť. Podľa typu problému na tejto úrovni zasahujú jednotlivo psychológ, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg alebo logopéd (terapia, poradenstvo, sprevádzanie, reedukácie, podpora a usmernenie učiteľov) a pod. Na tejto úrovni je možné poskytnúť niektorému žiakovi alebo menšej skupinke žiakov špecifickú podporu. Jednotliví odborní zamestnanci tvoria odborný tím, úzko spolupracujú medzi sebou i subsidiárne s učiteľmi a pokúšajú sa postupne inkluzívne vrátiť problém späť na úroveň 1.
- **U3** - tu už ide o komplexnú starostlivosť o vážne ohrozené deti. Na tejto úrovni je potrebné, aby tím postupoval v úzkej spolupráci s učiteľmi, riaditeľom, sociálnym pedagógom a inými zložkami pre pomoc deťom či rodine. Môže ísť o prípady krízovej intervencii pri smrti blízkej osoby, prípady týrania a vážneho zanedbávania, ohrozenia žiaka, traumatického rozvodu, porúch správania, ťažšieho zdravotného znevýhodnenia a i. Je potrebné, aby tím spoločne plánoval kroky, aby sa realizovali stretnutia so zápisnicami, spísali sa dohody, plány, navrhli sa účinné kroky a ich následná spoločná kontrola, čo sa prikladá k dokumentácii IVP. Takéto hlbšie a komplexnejšie riešenia môžu vyžadovať prácu so žiakom a rodinou na viacerých úrovniach – jeden odborník rieši prostredie a rodinu žiaka, jeden terapeuticky pracuje so žiakom, triedny učiteľ môže pracovať príp. s celou triedou na podpore žiaka. Niektoré prípady vyžadujú aj medzirezortnú spoluprácu (súdy, kuratela, polícia, lekári...). Nakoľko však škola je s rodinou žiakov najbližšie, je nevyhnutné, aby aj ostatné subjekty aktívne spolupracovali a koordinovali svoje postupy s rodinou i školou.

4.1 Riaditeľ školy

Riaditeľ školy podľa § 5 [zákona 596/2003](#) zodpovedá predovšetkým za dodržiavanie legislatívy, vypracovanie kľúčových dokumentov, úroveň vzdelávacieho procesu i jeho hodnotenie a rozpočet. V zmysle podpory inkluzívneho vzdelávania je preto dôležité, aby riaditeľ:

1. nastavil v súčinnosti s odbornými zamestnancami a zástupcami zamestnancov v pracovnom poriadku (§ 84 [Zákonníka práce](#)) a v smerniciach, v školskom vzdelávacom programe, či v školskom poriadku základné fungovanie a princípy odbornej činnosti v súlade so zákonne stanovenými úlohami (§ 4, § 19-24, § 33 [zákona 317/2009](#); § 130-135 školského zákona) a profesijnými [štandardami](#),
2. rozdelil úlohy a zodpovednosti podľa kompetencií a kvalifikácií tak, aby jednotliví aktéri dokázali zodpovedne vypracovať kľúčové dokumenty k integrácii (napr. IVP, viesť dokumentáciu) a na kvalitnej úrovni viesť proces integrácie smerom k podpore inkluzívneho vzdelávania,
3. nastavil mechanizmy hodnotenia, sebahodnotenia, Swot analýzy všetkých aktérov školy, intravízie a supervízie odborného tímu, ktorý vie poskytnúť potrebnú spätnú väzbu a usmernenie odborným zamestnancom či pomôcť kvalitnejšie nastaviť proces integrácie smerom k inklúzii,
4. zabezpečil odborné služby na školách a to minimálne jedného odborníka na 20 integrovaných žiakov ([§ 94 ods. 4](#) školského zákona). V prípade menšieho počtu žiakov by mal zvážiť čiastočný úväzok. Aktuálne zákon určuje nutné minimum, ale prax ukazuje, že

škola potrebuje štandardne psychológa i špeciálneho a liečebného pedagóga na plný úväzok a podľa potreby aj ďalších odborníkov. Otázka financovania je naznačená v materiáli ŠPÚ ([Otázky a odpovede](#), č. 6, 2018), školy dostávajú navýšené normatívy na žiakov so ŠVVP zverejnených na [stránke Ministerstva](#), ale je to predmetom aj aktuálnych rokovaní. Nakoľko však riaditeľ zodpovedá za hospodárenie školy a otázka stavu integrácie je na Slovensku stále nevyhovujúca (porov. aj [Správa o stave a úrovni integrácie](#), ŠŠI, 2018) je potrebné zabezpečiť v spolupráci so zriaďovateľom finančné prostriedky pre vytváranie prostredia, nákup kompenzačných pomôcok a najmä zvyšovať kapacity odborných zamestnancov, pretože investícia do kvalitného odborného tímu je možnou investíciou do lepšej klímy v triedach, lepšej pracovnej atmosféry, lepších výsledkov, správania a celkového smerovania školy,

5. nezasahoval do odbornej činnosti ([§ 5, ods. 1b zákona 317/2009](#)) a v prípade pochybnosti o správnosti postupov, ktoré priamo nestanovujú legislatívne predpisy, požadoval o kontrolu činnosti a metodické usmernenie svojich zamestnancov cez poradenské centrum.

Žiaden všeobecne záväzný predpis neurčuje úväzok odborných zamestnancov, t.j. koľko hodín majú tráviť priamou intervenciou so žiakmi. Možno iba odporúčať vzhľadom k [§ 94 ods. 4 školského zákona](#), že by nemalo na jedného odborníka pripadať viac ako 20 žiakov v starostlivosti týždenne. Školám sa teda odporúča pri vyššom počte žiakov so ŠVVP zamestnať viacerých odborných zamestnancov a školských špeciálnych pedagógov. Tí môžu so žiakmi pracovať individuálne (pravidelne alebo nepravidelne), skupinovo alebo s celou triedou, pričom musia mať popri priamej intervencii aj možnosť venovať sa dokumentácii, konzultáciám s rodičmi, učiteľmi, vedením školy, spolupráci s odborným tímom, centrami, kuratelou, lekármi a ďalšími odborníkmi a subjektmi. K ich úlohám patrí takisto účasť na príslušných poradiach a rodičovských združeniach, ak je to potrebné, príprava podkladov pre iné subjekty (centrá, kuratela, súd), sledovanie prospechu a správania žiakov, voľné pozorovanie, orientačná dynamická diagnostika a pod. Z tohto hľadiska je potrebné priamu pravidelnú činnosť skôr znižovať (nie viac ako 20 hodín týždenne) a vytvárať priestor pre inkluzívny flexibilný koncept, kde odborní zamestnanci majú priestor aj na krízovú intervenciu, podporu a pomoc učiteľom, prípravu vzdelávania/sprevádzania pre učiteľov i rodičov, prácu s kolektívom triedy za účelom kvalitného začlenenia žiaka do triedy a jeho fungovania na bežnej hodine a samozrejme, priestor na psychohygienu a supervíziu.

Veľmi sa odporúča, ak na škole pracujú viac ako dvaja odborní zamestnanci, určiť jedného z nich za koordinátora, ktorý by systematicky koordinoval činnosť a prácu odborného tímu, zvolával zasadnutia a porady tímu k zložitejším prípadom a zabezpečoval lepšiu komunikáciu a súlad s vedením školy. A hoci riaditeľ nie je členom odborného tímu, v rámci kontrolnej činnosti spolupracuje s koordinátorom odborného tímu alebo samotnými odbornými zamestnancami tak, aby vedel posúdiť súlad ich činnosti s aktuálne platnou legislatívou, ŠkVP, pracovným poriadkom či smernicami školy.

Z hľadiska procesu integrácie má riaditeľ tieto dôležité úlohy:

- ❑ Pri prijímaní žiaka so ŠVVP z MŠ, pri prestupe z inej ZŠ alebo špeciálnej školy, alebo pri prechode na SŠ je nevyhnutná **úzka spolupráca**, doposielanie si dokumentácie ([§ 31 školského zákona](#)) a aktívna komunikácia. Zdá sa stále dôležitejšie, aby zápis a prestup nových žiakov bol koordinovaný aj s odborným tímom, nakoľko kvalitná adaptácia, skorá identifikácia a odborné sprevádzanie rodiny pri začlenení nového žiaka do kolektívu (bez ohľadu na to, či má alebo nemá ŠVVP) je úspechom fungovania celej triedy.
- ❑ Dôkladne získavať informácie od rodičov, na ktoré má škola právo, vyžadovať správy z vyšetrovaní o zdravotnom a psychickom stave žiaka, rozhodnutia súdu ohľadne úpravy rodičovských práv alebo o iných závažných skutočnostiach týkajúcich sa žiaka ([§ 10, ods. 6 a ods. 9, § 144, ods. 7 školského zákona](#)) a informovať o nich svoj odborný tím, príp. ho prizývať k spolupráci s rodinou od začiatku.

- ❑ Rozhodovať o odklade alebo dodatočnom odklade povinnej školskej dochádzky, oslobodení od dochádzania do školy alebo od vzdelávania sa v jednotlivých predmetoch, či umožnení štúdia podľa individuálneho učebného plánu (§ 5, ods. 3 [zákona 596/2003](#)) a to na základe odporúčania centra alebo obvodného lekára, v úzkej spolupráci s odbornými zamestnancami školy, v súčinnosti s rodičom a v najlepšom záujme dieťaťa.
- ❑ Žiada v spolupráci s rodičom a odbornými zamestnancami o asistenta učiteľa na základe odporúčania centra, a to vždy do 24. mája na ďalší školský rok. Všetky pokyny k asistentom sa nachádzajú na stránke [Výkazy k asistentom](#).
- ❑ Vytvárať podmienky pre spoluprácu pedagogických a odborných zamestnancov s rodičmi žiakov (zapájanie do vyučovacieho procesu a aktivít v čase mimo vyučovania ([Opatrenia na podporu menej úspešných žiakov](#), [Metodický materiál ŠŠI](#), 2018).

4.2 Triedny učiteľ a ostatní učitelia

Triedny učiteľ usmerňuje utváranie podmienok vzdelávania žiaka so ŠVVP podľa [§ 29 ods. 10 školského zákona](#) v spolupráci so všeobecným lekárom pre deti a dorast a s centrom (§ 5 ods. 4 [vyhlášky o ZŠ 320/2008](#)). Koordinuje výchovno-vzdelávaciu činnosť a teda je v prvom rade zodpovedný za podporu svojich žiakov a spoluprácu s rodičmi. V inkluzívnom koncepte sa (triedny) učiteľ zameriava na podporu a pomoc všetkým žiakom, napr. aj žiakom v kríze, cudzojazyčným žiakom a pod. Odborní zamestnanci preto nemajú suplovať prácu učiteľov či rodičov, ale im pomáhať, podporovať, sprevádzať a supervidovať ich.

Žiak so ŠVVP je poškodzovaný, ak mu škola, učitelia, odborníci nemôžu alebo nedokážu zabezpečiť úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní, ktoré vyplývajú z jeho potrieb, a ak učiteľ nepozná a nerealizuje potrebnú individuálnu starostlivosť (porov. aj [Metodický materiál ŠŠI](#), 2018). Je preto dôležité využívať inováčne prístupy, metódy a moderné učebné pomôcky na vyučovaní (niekoľko príkladov inkluzívnej praxe je aj v závere, napr. univerzálny dizajn vo vyučovaní, team-teaching, rovesnícke učenie, [skupinová práca](#), projektové a vyučovanie, [obrátená hodina](#) a pod.), relaxačné prestávky, rozvíjať sebahodnotenie žiakov, využívať slovné hodnotenie ([Metodický materiál ŠŠI](#), 2018; [Opatrenia na podporu menej úspešných žiakov](#)) a v nových trendoch sa vzdelávať.

V inkluzívnom koncepte je nevyhnutné vyhnúť sa akémukoľvek zdôrazňovaniu a pomenovávaniu diagnóz a integrácie integrovaných žiakov v triede, čítaniu ich mien ako „dyskárov“ v triede napr. na slovenskom jazyku, či na rodičovskom združení, porovnávaní ich hodnotenia pred celou triedou a pod. Na druhej strane je dobré postupne žiakov učiť vnímať vzájomnú rozmanitosť a viesť ich k tomu, že vzájomná odlišnosť prináša aj obohatenie, či nové spôsoby riešenia (porov. aj [Správa o stave a úrovni integrácie](#), ŠŠI, 2018). V otvorenom prostredí triedy dokážu všetci žiaci prežívať rešpekt a úctu medzi sebou navzájom a rozumieť vlastným špecifickým potrebám i potrebám každého v triede vrátane učiteľa.

Je potrebné zabezpečiť podľa článku 30 ods.5, písm. d) [Dohovoru](#) (1.5.13.9 POP 2017/2018, [Metodický materiál ŠŠI](#), 2018) aby aj žiaci so ŠVVP mali rovnaký prístup ako ostatní žiaci k účasti na hrách, rekreačných, záujmových a športových aktivitách vrátane účasti na uvedených činnostiach v školách, napr. exkurzie, škola v prírode a i. za účasti asistenta, či odborných zamestnancov.

4.3 Asistent učiteľa

Úlohy a kompetencie asistenta učiteľa stanovujú podrobne profesijné [štandardy](#). Jeho úlohou by malo byť postupne prechádzať od podpory žiaka so ŠVVP v integrácii k podpore a spolupráci s učiteľom v celej triede, napr. pri plánovaní a projektovaní výchovno-vzdelávacej činnosti, navrhovaní nových možností spolupráce s rodičmi, navrhovaní úloh a praktických činností pre žiakov, využívať a vytvárať materiálne zázemie výchovno-vzdelávacej činnosti v triede, byť otvorený zmenám pri novom plánovaní a projektovaní vyučovania (Štandardy, 2017). Odborne by mali asistentov učiteľa sprevádzať špeciálni pedagógovia či iní odborní zamestnanci, tak aby pomáhali postupne nastaviť spoluprácu asistenta s učiteľmi. A hoci je podľa súčasných pravidiel asistent učiteľa pridelený na základe konkrétneho žiaka so ŠVVP, je určený ako

podporný personál pre učiteľa a s ním úzko spolupracuje v súčinnosti s odborným tímom. Okrem asistenta učiteľa môžu školy na pomoc žiakom zamestnávať aj tzv. pomocných vychovávateľov (17, 1-2 [Prílohy č.1 k Nariadeniu vlády č. 341/2004](#)).

4.4 Odborní zamestnanci

Definovanie odborných zamestnancov je taktiež zakotvené v zákone 317/2009 Z. z. a v profesijných [štandardoch](#). Veľmi dôležité je, aby vzájomne spolupracovali a dopĺňali sa, a aby nevytvárali opozíciu voči učiteľom, ale naopak viedli podľa trojstupňového modelu k subsidiarite, čiže, čo sa môže vykonať nižšie, bližšie k žiakovi a učiteľovi, má sa vykonať nižšie. Takto posilňujú kompetenciu žiaka a učiteľa, triedy a rodiča, nie závislosť jednotlivcov na odborných službách. Odborní zamestnanci môžu a majú v inkluzívnom koncepte pracovať aj so žiakmi, ktorí nie sú integrovaní, a to napr. depistážami sledovať a intervenovať v prvých ročníkoch spolu s centrom a čím skôr zachytávať ťažkosti a intervenčne na ne reagovať, realizovať preventívne programy, krízovú intervenciu, podporovať pozitívne zdravie a klímu v triedach i učiteľskom zbore, nastavovať participatívnu a demokratickú kultúru školy a pod. Ideálny stav je, keď sa podarí odborným zamestnancom tak podporovať žiaka a učiteľa, aby to zvládali sami, nakoľko pre žiaka a triedu je primárna vzťahová osoba v škole triedny učiteľ, ktorý koordinuje výchovu a vzdelávanie v triede, príp. aj ostatní učitelia.

Odborní zamestnanci **nesuplujú**, nemajú dozory v triedach, pokiaľ nemajú čiastočný učiteľský úväzok pri zachovaní ich odbornej činnosti (porov. aj materiál [Špeciálny pedagóg](#), ŠPÚ, 2018). Pracovný čas odborného zamestnanca by mal v zásade zabezpečovať spravodlivé podmienky a rovný prístup na pracovisku v súlade so špecifickosťou odborných činností (napr. konzultácie pre rodičov) a malo by to byť aj predmetom dohody v rámci pracovnej zmluvy či pracovného poriadku, ktorý schvaľujú aj zástupcovia zamestnancov (§ 84 [Zákonníka práce](#)). Svoju činnosť odborní zamestnanci evidujú podľa dohody s riaditeľom napr. v záznamoch o činnosti.[2]

Odborný tím by mal spoločne realizovať pravidelné zasadnutia a spoločne hodnotiť svoju činnosť a spoluprácu, efektivitu činností a smerovanie k inkluzívnemu konceptu slobody a zodpovednosti. Na tejto ceste by mali využívať jednotlivo alebo spoločne aj externú supervíziu (centrom alebo certifikovaným [supervízorom](#)). Vzdelávanie odborných zamestnancov je samozrejmosťou súčasťou ich odborného rastu.

4.5 Poradenské centrá

Poradenské centrá na základe žiadosti rodiča alebo samotného klienta poskytujú najmä ([§132](#) a [§133](#) školského zákona a [vyhláška č. 325/2008 Z. z.](#)):

- diagnostické služby zamerané na identifikovanie a odhalenie príčin problémov vzdelávania žiaka,
- rediagnostické vyšetrenia s cieľom znovu posúdiť aktuálne potreby žiaka od poslednej diagnostiky, pričom ich frekvencia nie je určená a nie je nutná ani pri prechode na SŠ ([Metodický materiál ŠŠI](#), 2018, [POP](#), bod 1.6.13.9). Mala by vychádzať z podnetov a odporúčaní jednotlivých aktérov integrácie,
- poradenstvo, výchovno-terapeutické činnosti, terénne služby, terapiu, reedukáciu a ďalšie služby zamerané na optimalizáciu podpory žiakov, rodičov a školy.

Na základe žiadosti školy poskytujú najmä:

- konzultácie, poradenstvo, metodické vedenie či supervíziu učiteľom a odborným zamestnancom,
- písomné vyjadrenie k forme vzdelávaniu žiaka, vrátane odporúčania asistenta učiteľa,
- odporúčania na vhodné kompenzačné a edukačné pomôcky, príp. ich aj zapožičiavajú,
- pomoc pri hľadaní efektívnych spôsobov edukácie žiaka, napr. aj účasťou na vzdelávaní alebo konzultáciami s pedagógmi a odborným tímom priamo v škole,
- preventívne, skríningové, depistážne služby a kariérové poradenstvo,
- podľa potreby účasť na rodičovských združeniach, zápisoch, prijímacích konaniach, komisionálnych skúškach a pod.

Centrá svoje služby môžu poskytovať ambulantne v centre, v škole alebo v domácom prostredí podľa potrieb a možností. Pre čo najefektívnejšiu spoluprácu centier a škôl je vhodné, aby:

- riaditelia škôl prekonzultovali ponuku služieb centier v okolí s odbornými zamestnancami školy a učiteľmi a nadviazali aktívnu a pravidelnú spoluprácu,
- učitelia v súčinnosti s odborným tímom poskytovali čo najkonkrétnejšie informácie o žiakovi odbornému zamestnancovi centra, ktorý vykonáva diagnostiku,
- odborní zamestnanci centra konzultovali a nastavili svoje odporúčania aj priamo v prostredí školy (obzvlášť u detí s ťažkosťami v správaní) a v úzkej súčinnosti s odbornými zamestnancami školy a rodičom podľa aktuálnych možností školy a potrieb žiaka,
- učitelia poskytovali reálnu spätnú väzbu na služby centra,
- školy v prípade výskytu nových problémov alebo výraznej zmeny charakteru potrieb čo najskôr informovali poradenské centrum, ktoré má dieťa/žiaka v starostlivosti,
- odborní zamestnanci centra minimálne raz za školský rok konzultovali prospech žiaka so školou,
- centrá zabezpečili pravidelné metodické stretnutia odborných zamestnancov škôl s obsahom podľa dopytu, organizovali vzdelávacie a osvetové aktivity pre pedagogických zamestnancov zamerané na ich aktuálne potreby,
- Ak žiak nemá zdravotné znevýhodnenie alebo nadanie, príp. má problémy v učení alebo správaní prechodného charakteru a nevyžaduje si špeciálne postupy, centrum nevydá odporúčanie evidovať ho ako žiaka so ŠVVP, ale môže škole poskytnúť odporúčania, ktorá má škola u dieťaťa uplatňovať. ([Metodický materiál ŠŠI](#), 2018)
- Školy majú právo získať a spracúvať výsledky psychologickú a špeciálnopedagogickú diagnostiku žiakov na základe § 11 ods. 6 školského zákona aj priamo od poradenských zariadení (porov. aj [Metodický materiál ŠŠI](#), 2018). Samozrejme rodič má byť vždy do spolupráce a informácii o jeho dieťati zahrnutý.
- Pri úprave obsahu či rozsahu učiva je potrebné upozorniť rodičov aj na ďalší kariérový rast žiaka a jeho budúce povolanie.

4.6 Zriaďovateľ

Zriaďovateľ má taktiež stanovené úlohy vo vzťahu k podpore integrácie smerom k inkluzívnemu vzdelávaniu. Jeho úlohou je vytvárať podmienky na podporu žiakov so ŠVVP (§ 6, ods. 3c [zákona 596/2003 Z. z.](#)) a to poskytnutím jednak finančných prostriedkov na vytváranie odborných tímov na ZŠ (s. 9, [Správa o stave a úrovni integrácie](#), ŠŠI, 2018; [Opatrenia na podporu menej úspešných žiakov](#), ŠŠI, 2018), ale aj metodickej podpory cez zabezpečenie napr. supervízie odborných tímov, nastavení kultúry školy, sebahodnotiacich procesov všetkých aktérov školy napr. cez swot analýzu a i. Veľmi efektívne sa ukazuje vytváranie pracovných miest terénnych sociálnych pedagógov, logopédov, pomocných vychovávateľov, supervízorov, ktorí môžu zabezpečiť podporu pre viacero škôl.

5 Zákonní zástupcovia (rodičia)

Rodič má plné právo výberu školy pre svoje dieťa ([§ 144, ods. 5 školského zákona](#)), pričom primárne vychádza z potrieb a potenciálu dieťaťa. Rodič by mal rovnako ako škola i ostatní účastníci rozhodovať vždy v najlepšom záujme dieťaťa a snažiť sa vynaložiť patričné úsilie na vytvorenie podmienok, aby nedochádzalo k jeho diskriminácii ([§ 144, ods. 2 školského zákona](#), porov. aj [rozsudok Najvyššieho súdu SR](#), ďalej len NS SR, 2015).

Niektorí žiaci so ŠVVP v SR majú už v predškolskom veku prístup k odbornej podpore zo strany sociálnej [služby včasnej intervencie](#), poradenských zariadení, zdravotníckych rehabilitačných služieb, logopédov, fyzioterapeutov a i. Vhodný sprievodca pre rodičov je aj na stránke [Platformy rodín detí so zdravotným znevýhodnením](#). Na základe intenzívnej starostlivosti od útleho veku poznajú dobre zdroje a riziká žiaka a všetky okolnosti rodiny. Je preto dôležité, aby rodič spolu s príslušným zariadením čím skôr úzko spolupracoval so školou, kde bude žiak vzdelávaný, a to v niektorých prípadoch už aj rok pred nástupom do školy, aby škola žiaka

spoznala, získala dostatočný písomný profil, a tým bola integrácia dobre naplánovaná a pripravená.

Rodičia počas školskej dochádzky úzko spolupracujú s triednym učiteľom a odbornými zamestnancami a podľa [§ 144 ods. 7d](#) školského zákona *informujú školu o zmene zdravotnej spôsobilosti svojho dieťaťa, jeho zdravotných problémoch alebo iných závažných skutočnostiach, ktoré by mohli mať vplyv na priebeh výchovy a vzdelávania*. Taktiež majú okrem iného podľa [§ 144 ods. 6 písm. c\)](#) a písm. d) právo *byť informovaní o výchovno-vzdelávacích výsledkoch svojho dieťaťa a na poskytnutie poradenských služieb vo výchove a vzdelávaní svojho dieťaťa*. Toto právo nemá byť redukované iba na odovzdanie informácií, ale na rovnocenný dialóg a úzku spoluprácu. Ak vznikne akýkoľvek spor medzi rodičom a školou, môže o veci rozhodnúť súd, ktorý rozhodne v najlepšom záujme maloletého. Nedostatočne vytvorené podmienky školy, personálne zabezpečenie či finančné prostriedky by však nemali byť dôvodom na zmenu formy vzdelávania, resp. presun do špeciálnej školy ([§ 144, ods. 2 školského zákona](#); [NS SR](#), 2015). V najlepšom záujme dieťaťa je vždy spolupráca.

6 Záver

Všetci aktéri v integrácii potrebujú na prvom mieste sami zažiť premenu zmýšľania smerom k participatívnemu vedeniu a kultúre školy, spolupráci, subsidiarite, rovnosti a demokracii. Je potrebné nekumulovať, ale prerozdeľovať kompetencie a zodpovednosti smerujúce k vzájomnej spolupráci. Potrebujeme zmenu vyučovacích metód tak, aby učiteľ bol sprievodca podpory žiakov a nielen mechanický odovzdávateľ vedomostí a známok. Potrebujeme stále viac zvyšovať slobodu a zodpovednosť každého aktéra školy napr. sebahodnotením. K dlhodobému procesu premeny školy sú potrebné vzdelávania – osobné štúdium, výcviky, kurzy, víkendové a zážitkové workshopy, či špecifické vzdelávania, na čo musí ministerstvo školstva, zriaďovatelia i riaditelia škôl vytvárať dostatočné finančné i kvalitné odborné možnosti. Ak sa nedodržia podmienky rovného prístupu k vzdelávaniu a veci nefungujú, je možné využívať aj služby [mediácie](#), príp. každý účastník vzdelávania má právo kedykoľvek podať podnet zriaďovateľovi, na štátnu školskú inšpekciu, alebo priamo na súd.

[1] V jednom takom prípade [Najvyšší súd](#) (2015) rozhodol v prospech integrácie dieťaťa s downovým syndrómom, pretože škola nepreukázala dostatočnú snahu a angažovanosť pre vytvorenie podmienok pre žiaka a jeho rodinu.

[2] Nový [zákon o pedagogických a odborných zamestnancov](#) (2019) predpokladá prechod školského špeciálneho pedagóga medzi pedagogických zamestnancov bez určeného úväzku a so zachovaním platovej tarify a pracovnej triedy, čo by znamenalo, že špeciálni pedagógovia nebudú musieť ani pri kombinácii s učiteľstvom vykazovať špeciálny úväzok v špecifických predmetoch, ale budú môcť špeciálnopedagogickú činnosť vykonávať nezáväzne nezávisle od toho, či majú žiaci vo vzdelávacom pláne takéto predmety zaradené. Samotnú formu predmetov (riadne v rozvrhu a na vysvedčení alebo formou odborných intervencií) je na dohode riaditeľa a odborného zamestnanca v súlade s kvalifikačnými predpokladmi.

[3] Podobne ako sa v [Manuáli na tvorbu ŠkVP v ZŠ](#) (iŠkVP, 2015, s.13) predpokladá, že škola vychádza zo Štátneho vzdelávacieho programu a v ŠkVP uvedie najmä zmeny, doplnenia, špecifiká, rovnako pri tvorbe IVP vychádzame zo ŠkVP danej školy a v IVP uvedieme stručne už iba špecifiká. Tento postup logicky predpokladá aj § 7 školského zákona.

[4] Podobne ako pri katalógovom liste žiaka sa v závere tlačivá uvádzajú nové skutočnosti, doplnenia, zmeny. Ten, kto zmenu zapísal, preukázateľne oboznámi všetkých aktérov.

PRÍLOHA 1: Ukážka Invidivuálneho vzdelávacieho programu (upravené podľa [Aplikácie k VP](#)).

Osobné údaje (Meno žiaka, dátum narodenia a trieda, príp. škola/školy, z ktorých prestúpil)

Stručný popis zo záverov vyšetrení (druh a stupeň zdravotného znevýhodnenia žiaka)

Stručný opis zdrojov a rizík žiaka (aj v spolupráci s ostatnými aktérmi)

IVP vychádza zo ŠkVP školy[3] s týmito špecifikami (uvedú sa iba tie skutočnosti, ktoré sú iné oproti ŠkVP školy iné - napr. profil žiaka, dlhodobé, krátkodobé ciele, redukcia učiva v niektorom vyučovacom predmete, rozšírenie obsahu niektorého vyučovacieho predmetu/predmetov, doplnenie učebného plánu o nový/špecifický predmet/predmety, oslobodenie od niektorého z vyučovacích predmetov alebo časti vyučovacieho predmetu; oslobodenie od povinnosti dochádzať do školy, špecifické individuálne alebo skupinové intervencie odbornými zamestnancami, špeciálne učebné či kompenzačné pomôcky, špecifické postupy, spôsoby práce v triede, hodnotenie, opis odbornej podpory, asistent učiteľa, či intervencie v poradenských alebo zdravotníckych zariadeniach a pod.):

- .
- .
- .
- .

Vypracovali:

Triedny učiteľ (zodpovedá aj za oboznámenie a spoluprácu s ostatnými predmetovými učiteľmi):

Školský špeciálny pedagóg:

V spolupráci:

Zákonný zástupca žiaka: (podpis)

Schválil: (pečiatka a podpis riaditeľa školy) dňa:

Priebežné poznámky, zmeny, úpravy (hodnotenie, zlepšenie, zhorčenie, nové úpravy - dátum, krátky popis a podpis)[4], napr.:

- od 3.roč. - pridané raz týždenne reedukácie v poradenskom zariadení a raz týždenne intervenčné stretnutia so šk. špeciálnym pedagógom,
- od polroka 4.roč. - zaradený raz týždenne do menšej intervenčnej skupiny so šk. psychológom
- od 6.roč. - oslobodený od klasifikácie v NEJ
- od 7.roč. - žiak už nevyžaduje špecifické individuálne intervencie so špeciálnym pedagógom, vzhľadom k ťažkostiam v správaní pokračuje v individuálnej starostlivosti u šk. psychológa dva krát mesačne,
- záver 8.roč. - žiakovi udelená pochvala za výrazné zlepšenie v prospechu a správaní,
- od 8.roč. - žiak je už len sledovaný odbornými zamestnancami a príležitostne sa realizujú kontrolné stretnutia so školským psychológom a špeciálnym pedagógom, príp. špecifická podpora pri väčších písomných prácach,

PRÍLOHA 2: Koncept inkluzívneho vzdelávania ([Inklukoalícia](#), 2018)

Inkluzívne vzdelávanie je spoločné vzdelávanie detí s rozmanitým potenciálom na zabezpečenie rovnosti ich šancí. Každá škola má byť otvorená všetkým deťom v lokalite a pripravená na to, aby im umožnila naplniť ich základné právo na kvalitné vzdelanie. Inkluzívne prostredie je prirodzené a vytvára príležitosti pre účasť na daniach pre každého jednotlivca. Odlišnosť a rozmanitosť je príležitosť prospešná celku. Inkluzívne vzdelávanie podporuje dynamický systém vzdelávacích a odborných služieb, ktorý flexibilne reaguje na potreby dieťaťa, rodiny a učiteľa. Je to proces, nie stav. Podobná definícia vychádza aj z dokumentov UNESCO zverejnená v [Učiacom sa Slovensku](#) (s. 16, 2018).

Komplexná podpora (spolupráca, identifikácia potrieb a vhodných intervencií, terapia) sa ponúka čo najbližšie k dieťaťu, jeho rodine a učiteľovi na **3 úrovniach**: na úrovni dieťaťa, rodiny a učiteľa, na úrovni triedy ako spoločenstva a na úrovni školy, školského obvodu a širšej komunity. Kľúčové oblasti a ciele sú:

- Prechádza sa od **diagnostiky** (od pochopenia problému) **k identifikácii potrieb** každého jednotlivca: dieťaťa, učiteľa, rodiča, triedy, školy, komunity.
- **Ochrana práv** detí/rodín/učiteľa v školách a školských zariadeniach, naplnenie ich potreby úcty a rešpektu, prináležitosti a vytváranie príležitostí na učenie, čo zahŕňa aj identifikovanie a odstraňovanie prekážok, ktoré zmysluplnému a efektívnemu učeniu sa bránia.
- **Učiteľ** je nositeľom zmeny prístupu, kľúčovou **vzťahovou osobou** pre žiaka a jeho rozvoj. Pri svojej práci dostáva aktívnu podporu zo strany tímu odborníkov.
- **Učiace sa spoločenstvo** vytvára prostredie, ktoré podnecuje vzájomné učenie sa a vytvára podmienky pre osobnostný rast a prípravu na život. Dieťa, ktoré sa učenia z akéhokoľvek dôvodu nemôže plnohodnotne zúčastňovať, je identifikované a dostáva účinnú pomoc. **Prevenčia a terapia sa integruje** do výchovného pôsobenia školy (facilitácia, reflexia, podpora komunikácie emócií a potrieb, sebvýjadrenia a pod.)
- **Subsidiarita a decentralizácia podpory** na rôznych úrovniach znamená, že čo je možné, aby urobilo dieťa, robí dieťa, čo je možné, aby podporil učiteľ, podporí učiteľ, k čomu je bližšie odborník v škole, tomu odborník napomáha, čo môže manažovať riaditeľ, realizuje riaditeľ a pod. Podpora je výsledkom tímovej spolupráce. V duchu princípov slobody a zodpovednosti sa kompetencie približujú čo najbližšie k zainteresovaným a nekumulujú sa vyššie, pokiaľ to nie je nevyhnutné. Právomoci sú decentralizované na tie úrovne, kde je ich výkon z hľadiska zmysluplného a efektívneho učenia sa najefektívnejší.

TRI KROKY NA CESTE K INKLUZÍVNEMU VZDELÁVANIU

(inšpirované Indexom inklúzie, 2002)

1. vytváranie inkluzívnej kultúry

nové vyjadrovanie (lebo slová vytvárajú realitu), prestať diferencovať deti na základe zdravotného znevýhodnenia, zmena v komunikácii školy a rodiny – v popredí nemá byť otázka týkajúca sa predpokladov dieťaťa pre dochádzku do bežnej školy, ale pedagogický, organizačný a kultúrny potenciál školy.

2. etablovanie inkluzívnych štruktúr

vytvorenie inkluzívneho prostredia (dobré vzťahy, podporná komunikácia personálu školy, hodnoty a vízia školy, intenzívne a tímové formy pomoci, otváranie sa rodičom a komunite)

3. vytvorenie inkluzívnych modelov vzdelávania

ktoré sú orientované na osobné kompetencie pre budúcnosť (vedieť, robiť, byť, žiť spolu čiže spolupracovať),

vyučovanie, ktoré nevyčleňuje, neoddeľuje (treba postupne viesť od vyčleňovania a vytvárania špeciálnych skupín k spoločnému učeniu),

ponúkať individuálnu podporu, ktorá sleduje individuálne vývinové (nie učebné ciele) podporuje potenciály a posilňuje.

Príloha 3: Možnosti ďalšieho vzdelávania a príklady dobrej praxe.

Možnosti vzdelávania

- ★ [Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie](#) (Janett Motlová, EÚ projekt, 2018)
- ★ Metodicko-pedagogické centrum ([Tvorbou individuálnych programov](#)),
- ★ [Koalícia za spoločné vzdelávanie](#) (M. Hapalová, 2019)
- ★ [Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením](#) (pomoc, podpora pre rodiny, 2018)
- ★ [Škola inkluzionistov](#) (NDS, 2018).
- ★ [Premena školy a mentoring učiteľov IRPU](#) (Dávid Kralík, Janka Balážová, 2018)

Kazuistiky, praktické metodiky a ukážky inkluzívnej práce s triedou

- ❖ [Sprievodca pre rodičov od rodičov](#) - Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením.
- ❖ Artefiktika ako podpora inkluzívneho vzdelávania v triede ([Krnáčová](#), 2016) [video 1](#), [video 2](#), [video 3](#) - ale aj v práci so žiakmi so ŠVVP ([štúdiá 1](#) - individuálny rozvoj grafomotoriky, [česká štúdiá 2](#) - skorá intervencia, Kotinská, 2015, izraelská [štúdiá 3](#))
- ❖ Medzigeneračné sústredenia na podporu inklúzie ([metodika](#), [hlavné video](#)) ako cesta k podpore celej triedy (Križo, 2015): jesenné sústredenia ([video 1](#), [video 2](#)), predvianočné sústredenie ([video 3](#), [video 4](#)), jarné sústredenie ([video 5](#), [video 6](#)),
- ❖ Kreatívne [medzigeneračné priateľstvá](#) a peer learning: prepájanie so seniormi v domove dôchodcov ([video 1](#)), medzigeneračné priateľstvá mladších a starších ([video 2](#), [video 3](#)).
- ❖ [facilitatívne a reflektívne učenie](#): [etika 1](#), [etika 2](#), [skupinová práca MAT](#), [sebahodnotenie MAT](#), [Hejného MAT](#), Projektové vyučovanie: prírodovedný týždeň ([video 1](#), [video 2](#)), [projekt o Mauthausene](#), [projekt 100-výročie ČSR](#), [Malý princ v školskej záhrade - video](#) (Križo, 2014),
- ❖ Ukážky komplexného sprevádzania žiaka so ŠVVP vrátane IVP (kazuistiky) budú dopracované priebežne a taktiež praktický sprievodca *Na ceste k inkluzívnej škole* budú prílohou tohto materiálu najneskôr do augusta 2019.

Ďalšia literatúra

- ROGERS, C. - FREIBERG, J. 1998. *Sloboda učiť sa*. Modra: Persona.
- [Základy inkluzívnej pedagogiky](#) (Lechta a kol., 2016)
- [Metodika inkluzívneho vzdelávania](#) (ŠPÚ, 2015)
- [Pedagogický model inkluzívneho vzdelávania v základných školách](#) (MPC, 2014)
- [Správa z diagnostického vyšetrenia dieťaťa](#) (VUDPaP, 2016)
- [Kroky k inkluzívnej škole](#) (Hornáková, 2014)
- [Komunikácia v inkluzívnej škole](#) (Hornáková, 2017)
- Topografia kvality života v inkluzívnej edukácii (2016)
- Transdisciplinárne aspekty inkluzívnej pedagogiky (2010)
- Inkluzívna pedagogika a jej komponenty (2013)
- [Školská integrácia žiakov so ŠVVP a vzdelávanie žiakov so ŠVVP v špeciálnych triedach ZŠ](#) (Interný metodický materiál ŠŠI, 2018)
- [Učíme sa Slovensko](#) (2018)
- [Koalícia za spoločné vzdelávanie](#) (Inklukoalícia, 2018)
- [Počúvame potreby včasnej intervencie](#) (2018)
- [Kto chýba](#) (výstup k projektu Inkluzionistov, NDS, 2018)
- [Správa o stave včasnej intervencie na Slovensku](#) (APPVI, 2018)